

Fransen vluchtelingen Publicatie Bewoners Jekerkwartier

Nederland was neutraal tijdens de Eerste Wereldoorlog. Toch heeft Maastricht gevolgen van deze oorlog ondervonden. Zo ontstond er veel armoede en waren er voedseltekorten. Dat veroorzaakte verschillende epidemieën. De ergste was de Spaanse Griep: die kostte in 1918 honderden mensen het leven.

In de eerste oorlogsweken kwamen 14.000 Belgische vluchtelingen naar de stad. Zo'n 5000 Fransen vluchtten uit hun vaderland via Maastricht naar het neutrale Nederland en verdeelden zich vanuit Maastricht over het land. Tijdens hun kort verblijf hier te lande stierven 454 vluchtelingen (waarvan 60 in Maastricht) aan de Spaanse griep en andere ontberingen en werden her en der in Nederland begraven, zonder dat iets aan hun bestaan en droevig einde herinnerde.

In 1925 werd in Maastricht een comité opgericht om de herinnering aan deze Franse vluchtelingen levendig te houden. Voor het ontwerp van het beeld werd kunstenaar Huib Luns, directeur van het Rijksinstituut tot Opleiding van Teekenleeraren te Amsterdam, benaderd. De Maastrichtse kunstenaar Charles Vos tekende voor het beeldhouwwerk. Het monument werd geplaatst in het plantsoen bij de Nieuwenhofstraat, bij de Rode Brug.

Tijdens de plechtige onthulling van het monument werd in een loden cassette een oorkonde met de namen van alle 454 overleden Franse vluchtelingen in het monument ingemetseld.

Dat deze onthulling een bizarre wending zou krijgen, waaraan nog lang herinnerd zou worden, werd vooraf door niemand van het organisatiecomité voorzien. De plechtigheid voltrok zich op 23 mei 1926 in aanwezigheid van prins Hendrik als voorzitter van het Rode Kruis Nederland en de Franse gezant Charles Rochet, naast de lokale hoogwaardigheidsbekleders. Het stadsbestuur werd vertegenwoordigd door burgemeester Leopold van Oppen en het organisatiecomité door de voorzitter de heer Van Wijngaarden. Naast het rijkelijk toegestroomde publiek stond ook de Mastreechter Staa klaar om muzikale acte de présence te geven.

Blijkbaar had zich vroeg in de ochtend iemand de moeite genomen een aantal jeneverflessen aan een touw rond de hals van de vrouwenfiguur te draperen. Omdat het monument toen al bedekt was met een groot laken, kwam het 'jeneverflessencollier' pas tijdens de plechtige onthulling prominent in beeld. De prins werd na deze pijnlijke ontdekking terstond door burgemeester Van Oppen onder de arm genomen en overgebracht naar het huis van zijn broer, die toevallig precies aan de overzijde van de straat woonde. Terwijl de prins-gemaal in dat huis bijkwam van de consternatie ging de burgemeester weer naar buiten om de verzamelde pers uitdrukkelijk te verzoeken dit incident niet te vermelden in de dagbladen. Na een kwartier was alles weer in gereedheid gebracht en kon de onthulling alsnog in goede banen geleid worden.

Het jeneverflessenincident was ongetwijfeld een verwijzing naar de prinselijke reputatie als drankliefhebber. De prins-gemaal had enkele dagen van tevoren nog een bezoek gebracht aan het rampgebied van de Muizenberg in Neercanne. Hier had op 11 mei 1926 een instorting van een mergelgroeve plaatsgevonden, waardoor

enkele champignonkwekers waren ingesloten. Het feit dat de berg grotendeels op Nederlands grondgebied lag en de toegang tot de groeve in België, maakte de reddingsoperatie er niet gemakkelijker op. Toen prins Hendrik op zondag 23 mei de rampplek wilde bezoeken, werd hij aan de grens bij Kanne door de Belgische marechaussee tegengehouden. In afwachting van de afwikkeling van de grensformaliteiten werd de prins opgevangen door freule Louise Poswick in haar kasteel van Neercanne. Hier werd de prins op enkele borrels getrakteerd, maar blijkbaar namen de grensformaliteiten zoveel tijd in beslag dat de prins bij het vrijgeven van de doortocht niet meer eigener beweging de grens kon passeren. En dat was kennelijk voldoende aanleiding voor de dader(s) van de 'jeneverflessengrap' deze bij deze gelegenheid ten uitvoer te brengen.

En de pers? De verzamelde dagbladjournalisten hadden zich het verzoek van burgemeester Van Oppen inderdaad goed in de oren geknoopt en het incident 'vergeten' te vermelden in de dagbladen. Maar goed dat er toen nog geen sociale media actief waren.

Bronnen: Alde Caerte Maastricht, Steerke Mestreech, Minis Servé, De verbeelding van Maastricht. Kunstwerken in de openbare ruimte van de stad Maastricht; Maastricht 2015, blz.14-15.

10 november 2023